

ZONDER THUIS GEEN HERSTEL

Meer dan stenen: een pleidooi voor wonen als basis
onder waardigheid en herstel

Abstract

We vragen mensen met psychische kwetsbaarheid om te herstellen in een samenleving die hun zelfs geen deur kan bieden om achter dicht te trekken. Jaarlijks zijn minstens 7.750 extra sociale huurwoningen nodig voor mensen die uitstromen uit beschermd wonen, de ggz of detentie.

Alsof iemand eerst psychisch stabiel moet worden om recht te hebben op een stabiele woning, terwijl juist die woning vaak de eerste voorwaarde voor stabiliteit is. Wie nooit echt mag landen, kan moeilijk opkrabbelen. Herstel vraagt geen perfecte mens, maar een veilige plek van waaruit het leven weer bewoonbaar wordt.

De vraag is niet alleen hoeveel woningen we bouwen. De echte vraag is welk land we willen zijn. Wie de horizon wil verruimen, moet durven erkennen dat herstel niet kan groeien op drijfzand. Het begint bij een thuis.

Peter Paul Doodkorte i.s.m. De Overkant & Verruim de Horizon
info@doodkorte.nl

Zonder thuis geen herstel

Meer dan stenen: een pleidooi voor wonen als basis onder waardigheid en herstel

De wooncrisis voor mensen met een psychische kwetsbaarheid is geen bijzaak in het woondebat, maar een onthullende stresstest voor de manier waarop Nederland naar menswaardigheid kijkt. Jaarlijks zijn volgens berekeningen in opdracht van de Nederlandse ggz minstens 7.750 extra sociale huurwoningen nodig voor mensen met psychische klachten die uitstromen uit beschermd wonen of de ggz, of terugkeren uit detentie. Dat getal is niet alleen een woningbouwopgave, maar ook een morele afrekening met jaren van beleid waarin schaarste werd beheerd alsof zij een natuurverschijnsel was.

Wie de werkelijkheid van deze groep onder ogen ziet, kan moeilijk volhouden dat wonen slechts een technisch dossier is. Voor mensen met psychische kwetsbaarheid is een woning niet alleen een dak, maar ook rust, voorspelbaarheid, veiligheid en de mogelijkheid om opnieuw greep te krijgen op het dagelijks leven. Toch organiseert Nederland wonen nog te vaak alsof herstel pas mag beginnen nadat iemand eerst heeft bewezen het leven weer aan te kunnen. Dat is de omgekeerde wereld.

Op Verruim de Horizon hoort daarom geen smal verhaal over aantallen alleen, maar een breed en menselijk pleidooi: ja, die 7.750 extra sociale woningen per jaar zijn hard nodig, maar zonder een integrale visie op wonen, zorg, inkomen en gemeenschap blijft zelfs die ambitie te klein. De kernvraag is niet alleen hoeveel huizen erbij komen, maar of Nederland weer durft te erkennen dat een thuis de eerste vorm van herstel kan zijn.

Een tekort dat beleid heet

De verleiding is groot om de wooncrisis te beschrijven als een optelsom van pech, demografie en stroperige procedures. Maar dat verhaal is te comfortabel. Het verhult dat tekorten worden gemaakt én in stand gehouden door politieke keuzes: jarenlang onvoldoende bouwen, sociale huur onder druk zetten, wonen versmallen tot marktlogica en zorg en huisvesting bestuurlijk uit elkaar trekken.

De 7.750 extra woningen per jaar maken die bestuurlijke werkelijkheid pijnlijk concreet. Volgens de berekeningen gaat het om ongeveer 4.000 woningen voor mensen die uit beschermd wonen uitstromen, circa 2.000 woningen voor mensen met psychische problemen die uit detentie komen en nog eens 1.750 woningen voor cliënten die een ggz-instelling verlaten. Achter die cijfers zitten mensen die nu te lang blijven hangen in instellingen, opvanglocaties of tijdelijke tussenoplossingen omdat de samenleving de deur naar zelfstandig wonen op een kier houdt, maar zelden echt opent.

En zoals zo vaak in Nederland worden de gevolgen van systeemfouten verkocht als individuele tekorten. Iemand zou nog niet “woonvaardig” zijn. Iemand zou eerst stabiel moeten worden. Iemand zou beter moeten meewerken. Maar wie jarenlang moet leven in onzekerheid, op wachtlijsten, met dreigende verplaatsing of zonder eigen plek, raakt niet vanzelf stabiel. Alsof een mens eerst psychisch moet herstellen om

een woning te verdienen, terwijl juist die woning vaak de voorwaarde is om niet verder af te glijden.

Dat maakt deze crisis ook bestuurlijk ontmaskerend. Zolang de overheid spreekt over zelfredzaamheid, maar mensen intussen opzadelt met woononzekerheid, ingewikkelde toewijzingsregels en een doolhof aan loketten, blijft “eigen regie” voor velen vooral een beleidszin zonder vloer eronder. Een samenleving die herstel predikt maar geen huis beschikbaar heeft, vraagt van kwetsbare burgers iets wat zij zelf niet organiseert: bestaanszekerheid uit het niets.

Wonen als bodem onder herstel

Voor mensen met psychische kwetsbaarheid is wonen geen eindbeloning na een geslaagd traject, maar de bodem onder herstel. Juist daarom schuurt veel beleid: het behandelt huisvesting nog te vaak als het sluitstuk van begeleiding, terwijl de praktijk laat zien dat een stabiele woonplek vaak de voorwaarde is om begeleiding te laten slagen.

Het Housing First-model maakt die omkering glashelder. In plaats van mensen eerst langs trappen van opvang, crisisvoorzieningen en beschermd wonen te laten bewegen, vertrekt Housing First vanuit het basisrecht op wonen en koppelt het daar begeleiding aan. In Nederland onderzocht het Trimbos-instituut 651 deelnemers uit vijftien Housing First-praktijken; 83 procent was sinds de start niet opnieuw dakloos geweest en 73 procent woonde nog in dezelfde Housing First-woning op het moment van onderzoek. Dat zijn geen kleine succesjes aan de rand van het systeem, maar signalen dat stabiliteit ontstaat wanneer beleid een woning niet langer uitstelt, maar beschikbaar maakt.

De achtergrond van deelnemers laat bovendien zien hoe nauw wonen verweven is met psychische en sociale problematiek. Psychische problemen behoorden bij 38 procent tot de topfactoren die tot dakloosheid hadden geleid, en 29 procent noemde het ontbreken van onderdak na intramuraal verblijf. Bij 66 procent speelden twee of meer factoren tegelijk een rol in het ontstaan van dakloosheid, wat nog eens onderstreept dat problemen in het leven van mensen zich niet netjes laten opdelen in beleidsvakjes.

Wie wonen uitsluitend ziet als vastgoedvraagstuk, ziet daarom maar de helft van de werkelijkheid. Een huis biedt niet alleen beschutting, maar ook ritme: een plek om te slapen, te douchen, bezoek te ontvangen, post te openen, hulp te laten binnenkomen en te herstellen zonder voortdurend in alarmstand te staan. Zonder zo'n basis worden therapie, dagbesteding, schuldaanpak en buurtcontact al snel losse onderdelen van een leven dat nergens kan landen. Herstel vraagt geen perfecte burger, maar een veilige plek van waaruit het gewone leven weer mogelijk wordt.

De mens verdwaalt tussen loketten

Juist omdat wonen zo fundamenteel is, wordt de schade van bestuurlijke versnippering extra groot. Corporaties sturen op voorraad en toewijzing, gemeenten op budgetten en wettelijke taken, zorgaanbieders op indicaties en trajectduur, en het Rijk op stelsels, randvoorwaarden en akkoorden. Op papier heeft iedereen een deel van de puzzel; in het leven van mensen ontbreekt daardoor vaak het geheel.

Die versnippering is geen organisatorisch detail, maar dagelijkse werkelijkheid. Een woning zonder passende begeleiding kan voor sommige mensen te weinig houvast bieden. Begeleiding zonder woning blijft intussen dweilen met de kraan open. En een aanpak die inkomen, schulden, veiligheid, participatie en buurtbinding buiten beeld laat, produceert misschien een formele plaatsing, maar nog geen thuis.

Het is ook precies hier dat bestuurlijke taal vaak de werkelijkheid verdoezelt. Er wordt gesproken over uitstroom, doorstroom, doelgroepen en arrangementen, terwijl het in gewone mensentaal gaat over iemand die na opname niet weet waarheen, iemand die uit detentie komt en opnieuw moet beginnen, iemand die eindelijk rust nodig heeft maar belandt in een tijdelijke constructie die alweer afloopt. Jargon heeft de merkwaardige gave om leed administratief beheersbaar te laten klinken. Maar een mens leeft niet in een “woonarrangement”; een mens leeft wel of niet ergens veilig.

Daarom is een integrale visie geen modieuze bestuursterm, maar een noodzakelijke correctie op verkokerd beleid. Integraal betekent hier simpel gezegd: niet de organisatie van systemen, maar de samenhang van een mensenleven als uitgangspunt nemen. Wonen, zorg, bestaanszekerheid, sociale verbinding en herstel moeten niet na elkaar worden geregeld, maar in samenhang. Anders blijft de burger degene die de losse eindjes van beleid aan elkaar moet knopen, meestal precies op het moment dat het leven al uit balans is.

Wat iedere partner te doen heeft

Een stevig essay mag niet eindigen in verontwaardiging alleen. De vraag is niet meer óf er iets moet gebeuren, maar wie welke verantwoordelijkheid nu concreet neemt. De wooncrisis voor mensen met psychische kwetsbaarheid is groot genoeg om eerlijk te zijn: zonder gezamenlijke actie blijft elk goed voornemen een nette formulering boven op menselijk oponthoud.

Rijksoverheid

Het Rijk moet stoppen met doen alsof lokale daadkracht voldoende is wanneer de structurele voorwaarden landelijk tekortschieten. Als het ministerie zelf uitlegt hoe het woningtekort wordt berekend en hoeveel woningen nodig zijn, dan volgt daar ook een plicht uit om de sociale voorraad gericht te vergroten en niet alleen generieke bouwambities te formuleren. Voor deze groep vraagt dat om drie heldere keuzes.

- Reserveer in landelijke prestatieafspraken expliciete ruimte voor de huisvesting van mensen die uitstromen uit beschermd wonen, de ggz en detentie, zodat deze opgave niet telkens wegdrukt tegen andere urgente doelgroepen.
- Koppel volkshuisvesting en zorgbeleid steviger aan elkaar, met gezamenlijke doelen in plaats van parallelle beleidslijnen, zodat wonen niet pas in beeld komt wanneer een traject bijna eindigt.
- Geef gemeenten en corporaties langjarige financiële zekerheid voor begeleiding, preventie en kleinschalige woonvormen, want zonder continuïteit wint de korte termijn altijd van herstel.

De nationale overheid moet bovendien het ongemakkelijke gesprek durven voeren over prioriteit. Wie blijft praten over “de woningmarkt” in algemene zin, kan nog jaren vergaderen zonder de meest kwetsbare groepen werkelijk voorrang te geven.

Beschaving begint juist waar beleid expliciet kiest voor mensen die het minst in staat zijn hun plek op die markt zelf af te dwingen.

Gemeenten

Gemeenten zitten het dichtst op de leefwereld en kunnen daarom het verschil maken tussen systeemdrukke en daadwerkelijke doorbraken. Maar dan moeten zij hun rol groter durven maken dan die van verdeler van schaarste. Een gemeente die alleen urgentieverklaringen afhandelt en contracten beheert, bestuurt de crisis; een gemeente die partijen bij elkaar dwingt en op samenhang stuurt, helpt haar verkleinen.

Concrete handvatten:

- Maak lokaal een gezamenlijke woon-zorgagenda met corporaties, ggz, beschermd wonen, maatschappelijke opvang, schuldhulp en ervaringsdeskundigen, met aantallen, termijnen en wederzijdse verantwoordelijkheden.
- Werk met vaste uitstroomtafels of woonzorgtafels waar casuïstiek niet verdwijnt in e-mailketens, maar snel wordt opgelost rond echte mensen en echte adressen.
- Investeer in preventie van huisuitzetting, juist omdat huisuitzetting volgens Trimbos bij 36 procent van de Housing First-deelnemers een factor was in het ontstaan van dakloosheid.
- Zorg dat begeleid wonen, zelfstandig wonen, schuldhulp en Wmo-ondersteuning niet ieder hun eigen wachtroute hebben, maar als één samenhangend perspectief worden aangeboden.

Gemeenten moeten ook hun taal veranderen. Niet langer redeneren vanuit “kan deze inwoner het al aan?”, maar vanuit “wat heeft deze inwoner nodig om het aan te kunnen?” Dat lijkt een nuance, maar het is in feite een ander mensbeeld: niet toetsen op geschiktheid voor systemen, maar systemen geschikt maken voor herstel.

Woningcorporaties

Woningcorporaties zijn geen neutrale voorraadbeheerders, maar publieke spelers met een sociale opdracht. Juist in deze crisis kunnen zij laten zien dat volkshuisvesting meer is dan cijfers over mutaties en nieuwbouwprojecten. Voor mensen met psychische kwetsbaarheid betekent een corporatiewoning vaak het verschil tussen jarenlang blijven hangen in opvang of eindelijk de stap maken naar een eigen leven.

Concrete handvatten:

- Reserveer jaarlijks een zichtbaar en toetsbaar deel van de toewijzingen voor uitstroom uit ggz, beschermd wonen en detentie, in goede afstemming met gemeenten en zorgpartners.
- Ontwikkel meer kleinschalige, verspreide woonoplossingen in gewone wijken, zodat wonen niet opnieuw institutioneel wordt georganiseerd.
- Investeer in beheer dat vroeg signalen opvangt, niet om mensen sneller kwijt te raken, maar om escalatie, overlast en uitval te voorkomen.

- Werk met maatwerk bij huurachterstanden of kwetsbare startmomenten, samen met schuldhulp en begeleiding, zodat beginnende problemen niet uitmonden in huisuitzetting.

Corporaties mogen daarbij best harder terugpraten naar politiek en publieke opinie. Niet elke buurt die “bezorgd” zegt te zijn, heeft gelijk. Niet elk risico is een reden om niet toe te wijzen. En niet elke vorm van leefbaarheid wordt beschermd door kwetsbare huurders op afstand te houden. Een volkshuisvesting die haar maatschappelijke zenuw verliest, wordt vanzelf een administratieve machine.

Zorgaanbieders en ggz

Ook zorgaanbieders moeten zichzelf een ongemakkelijke vraag stellen: wordt wonen nog te vaak gezien als iets buiten de eigen opdracht? Wie werkt aan herstel, kan zich die luxe niet permitteren. Als wonen fundamenteel is voor stabiliteit, dan hoort huisvesting niet aan de rand van het behandelplan, maar in het hart van de herstelpraktijk.

Concrete handvatten:

- Begin al bij opname of start van begeleiding met woonplanning, niet pas in de laatste fase van een traject.
- Werk met outreachende begeleiding die niet afhaakt zodra een sleutel is overhandigd, maar juist de eerste kwetsbare woonmaanden intensief ondersteunt.
- Zet sterker in op herstelondersteunend werken: niet alleen klachten verminderen, maar ook helpen bij dagritme, netwerk, financiën en meedoen in de wijk.
- Gebruik ervaringsdeskundigheid structureel, omdat mensen die zelf ontregeling en herstel hebben doorgemaakt vaak eerder zien waar systeemlogica botst met het echte leven.

De ggz kan bovendien publiekelijk duidelijker uitdragen wat zij nu al laat zien met de roep om 7.750 extra woningen: zonder huisvesting schuift zorgproblemen door in plaats van dat zij afnemen. Wie behandelcapaciteit wil ontlasten, crisissen wil verminderen en terugval wil voorkomen, moet dus niet alleen naar bedden en personeel kijken, maar ook naar voordeuren.

Beschermd wonen, maatschappelijke opvang en reclassering

Voor organisaties die werken in beschermd wonen, opvang en re-integratie is de boodschap dubbel. Enerzijds zien zij dagelijks hoe ontwrichtend woononzekerheid is. Anderzijds beschikken zij over cruciale praktijkkennis die te vaak aan beleidstafels ontbreekt. Zij weten waar mensen vastlopen, waar regels botsen en waar een kleine doorbraak een groot verschil maakt.

Concrete handvatten:

- Breng uitstroom niet alleen in aantallen, maar ook in blokkades in beeld: geen woning, geen inkomen, geen passend contract, geen begeleiding, geen buurtlanding.
- Bouw structurele bruggen met corporaties en gemeenten in plaats van ad-hocoplossingen per dossier.
- Investeer in nazorg, juist in de eerste fase na verhuizing, wanneer terugval, eenzaamheid of praktische chaos gemakkelijk kunnen toenemen.

- Zorg dat de stap uit opvang of beschermd wonen geen institutionele afgrond is, maar een begeleide overgang naar een gewone woonplek met gewone rechten.

Zorgverzekeraars en financiers

Financiers spelen zelden de hoofdrol in het publieke debat, maar hun logica bepaalt vaak hoe smal of breed ondersteuning wordt ingericht. Zolang financiering vooral korte trajecten, afgebakende prestaties en gescheiden domeinen beloont, blijft samenhang kwetsbaar. Wie aan de voorkant niet investeert in stabiel wonen en begeleiding, betaalt aan de achterkant vaak meer voor crisiszorg, overlast, uitval en herhaalde instroom.

Concrete handvatten:

- Beloon samenwerking tussen wonen en zorg in plaats van afzonderlijke verrichtingen.
- Maak ruimte voor langdurige, flexibele begeleiding waar nodig, juist omdat herstel zelden lineair verloopt.
- Neem maatschappelijke uitkomsten serieus, zoals woonstabiliteit en minder terugval, niet alleen productie-indicatoren.

Buurten en samenleving

Ten slotte ligt er ook een opdracht buiten de instituties. De wooncrisis voor mensen met psychische kwetsbaarheid wordt verergerd door stigma: de reflex dat kwetsbaarheid een risico is, dat begeleiding vooral overlastpreventie moet zijn en dat iemand met een psychische aandoening eigenlijk eerst moet bewijzen “geschikt” te zijn voor de buurt. Die houding is niet alleen hard, maar ook ondoordacht. Een samenleving die mensen pas accepteert als zij geen ondersteuning meer nodig hebben, organiseert uitsluiting en noemt dat vervolgens realisme.

Gemeenschappen hebben daarom iets eenvoudigs maar wezenlijks te doen: ruimte maken voor het idee dat herstel midden in de wijk plaatsvindt, niet erbuiten. Niet iedere buur hoeft hulpverlener te worden. Wel helpt het als bewoners, professionals en gemeenten stoppen met het behandelen van gewone huisvesting voor kwetsbare mensen als een uitzonderingssituatie die voortdurend apart verdedigd moet worden.

Verruim de horizon

Hier raakt deze wooncrisis direct aan de missie van Verruim de Horizon. Het is precies de plek waar smalle beleidslogica botst met brede menselijke werkelijkheid. Wie alleen naar aantallen kijkt, ziet de opgave niet volledig; wie alleen naar verhalen kijkt, mist de structurele urgentie. Er zijn beide nodig: de harde eis van 7.750 extra sociale woningen per jaar én een radicaler inzicht dat wonen geen restvoorziening is, maar een publieke en menselijke opdracht.

De oproep aan politiek en praktijk moet daarom stevig zijn. Bouw die extra woningen. Regel de uitstroom. Doorbreek de loketten. Organiseer begeleiding rondom het leven van mensen in plaats van andersom. Maar ga verder dan crisismanagement. Kies voor een land dat begrijpt dat een thuis niet het sluitstuk is van herstel, maar vaak het begin.

Dat vraagt moed van het Rijk, regie van gemeenten, sociale ruggengraat van corporaties, vasthoudendheid van zorgaanbieders en openheid van buurten. Het vraagt ook iets

moeilijkers: het loslaten van de geruststellende fictie dat kwetsbare mensen wel kunnen wachten tot systemen op elkaar zijn afgestemd. Want intussen tikt het leven door. Herstel wacht niet netjes in een beleidsnotitie. En waardigheid evenmin.

De echte vraag is dan ook niet of Nederland zich die 7.750 woningen per jaar kan veroorloven. De echte vraag is hoeveel menselijk verlies, bestuurlijke vertraging en uitgesteld herstel nog aanvaardbaar worden gevonden voordat eindelijk wordt erkend wat allang zichtbaar is: zonder thuis geen herstel.

Zonder thuis geen herstel

Meer dan stenen: een pleidooi voor wonen als basis onder waardigheid en herstel

Zonder thuis geen herstel. Voor mensen met een psychische kwetsbaarheid is wonen geen sluitstuk van beleid, maar de basis onder waardigheid, rust en herstel. Toch behandelt Nederland wonen nog te vaak als een technisch probleem, terwijl het in werkelijkheid gaat om een menselijke voorwaarde. Dit blog pleit voor meer sociale woningen, maar vooral voor een integrale, hoopvolle visie waarin wonen, zorg en herstel weer samenkomen.